

prof. Urszula Smaza-Gralak
Wydział Architektury Wnętrz, Wzornictwa i Scenografii
Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu
50-156 Wrocław, Plac Polski 3/4
e-mail: usg@asp.wroc.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Kai Czajczyk pt.: „Nowe modele zamieszkiwania. Konfiguracje paraarchitektoniczne”, opracowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Gibały-Kapeckiej na Wydziale Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Zleceniodawca opinii:

Recenzja została sporządzona na podstawie uchwały Rady Wydziału Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie z dnia 18 września 2017 roku, w myśl której powierzono mi sporządzenie recenzji w sprawie doktorskiej mgr Kai Czajczyk.

Dostarczona dokumentacja (wersja drukowana):

- Rozprawa doktorska: „Nowe modele zamieszkiwania. Konfiguracje paraarchitektoniczne” (format B5, układ pionowy, stron 229)
- Streszczenie w języku polskim i angielskim
- Opinia promotora

Nośnik usb (wersja cyfrowa):

- Rozprawa doktorska: „Nowe modele zamieszkiwania. Konfiguracje paraarchitektoniczne”
- Portfolio (stron 120)
- Streszczenie
- Wykaz osiągnięć zawierający: życiorys oraz wykazy różnych obszarów działalności zatytułowane kolejno: Doświadczenie zawodowe, Realizacje projektów autorskich, Działania projektowe, Udział/realizacja/w/ wystaw(ach), Działalność na Wydziale Architektury Wnętrz ASP w Krakowie, Publikacje, Promotor prac licencjackich na studiach niestacjonarnych, Recenzje prac licencjackich
- Zapis projektowy – poglądowa plansza graficzna
- Screen z wynikiem raportu JSA
- Spis dokumentów

Podstawowe dane o kandydatce:

Pani Kaja Czajczyk urodziła się w Krakowie. W 2008 roku ukończyła sześcioletnią Państwową Ogólnokształcącą Szkołę Sztuk Pięknych w Krakowie w specjalności reklama wizualna i uzyskała tytuł zawodowy Plastyk.

Wyższe wykształcenie zdobyła na Wydziale Architektury Wnętrz w Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki.

W 2014 roku ukończyła studia i z oceną bardzo dobrą obroniła pracę dyplomową, zrealizowaną pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Gibały-Kapeckiej, uzyskując tytuł magistra sztuki. Praca była prezentowana na wystawie Najlepszych Dyplomów ASP w Pałacu Sztuki w Krakowie.

Od 2015 roku jest związana z Wydziałem Architektury Wnętrz i zatrudniona na stanowisku asystenta w IV Pracowni Projektowania Architektury Wnętrz, od 2020 roku samodzielnie prowadzi zajęcia na I stopniu studiów w trybie niestacjonarnym na kierunku Architektura Wnętrz w macierzystej uczelni.

Działalność artystyczna/projektowa:

Głównym nurtem aktywności artystyczno-projektowej mgr Kai Czajczyk jest działalność ściśle związana z profilem ukończonych studiów w zakresie projektowania architektury wnętrz rozszerzona o aspekt wystawienniczy oraz projektowanie grafiki użytkowej.

Pracę zawodową, jeszcze jako studentka architektury wnętrz, rozpoczęła w 2010 roku praktyką w Pracowni Projektowej INDO. W kolejnych latach współpracowała z pracowniami i biurami projektowymi: Pracownią Projektową +architektura (2014), LUMA STUDIO (2015), PROJEKTYW STUDIO (2015-2017), Looma (2017-2019).

REALIZACJA PROJEKTÓW AUTORSKICH (2012-2023) – Doktorantka odnotowuje na swoim koncie ponad trzydzieści zrealizowanych projektów wnętrz prywatnych i publicznych, w tym aranżacji i rewitalizacji, opracowanych indywidualnie lub w zespole z Justyną Gajdą, Jakubem Nieciem, Karoliną Baniowską i Studiem PROJEKTYW. Dominują projekty dedykowane prywatnemu użytkownikowi, które różnią się znacznie zakresami opracowania problemowego. Są to zarówno projekty wnętrz wybranych pomieszczeń w mieszkaniach i domach jednorodzinnych jak również kompleksowe opracowania wnętrzarskie domów jednorodzinnych, domu wielorodzinnego i weekendowego, apartamentu na wynajem i liczne mieszkania, zlokalizowane w różnych rejonach kraju, głównie w Krakowie i okolicach ale też pod Warszawą i Tarnowem, w Tychach i Bieruniu na Górnym Śląsku, Czorsztynie i Częstochowie.

W projektowym dossier Autorki widnieją również opracowania wykonywane na zlecenie instytucji, w tym: aranżacja wnętrz dla Centrum Transferu Technologii Politechniki Krakowskiej, wnętrza biurowe w budynku Galerii GIL Politechniki Krakowskiej czy wnętrza klubu „Pod Ręką” opracowane dla ASP w Krakowie a także projekty wnętrz dla firm prywatnych, dla których powstają przestrzenie do użytku publicznego, w tym m.in.: rewitalizacja oraz projekty wnętrz sklepów firmowych lokalnych piekarni, biura firmy Kraul, sekretariat oraz Call Center dla Firmy Auto Partner na Śląsku a także rewitalizacja wnętrz Restauracji Aqua e Vino w Krakowie.

DZIAŁANIA PROJEKTOWE (2015-2023) – ten obszar działalności obejmuje: projekty zespołowe przestrzeni ekspozycyjnej oraz współorganizację i realizację wystaw prac studentów Wydziału AW ASP im. J. Matejki w Krakowie podczas targów Warsaw Home (2017, 2018, 2019), coroczne prezentacje końcoworoczne prac studentów WAW (2015-2023); udział w wystawach zbiorowych, m.in.: prac młodych pedagogów Akademii z okazji obchodów 200-lecia ASP w Galerii Centrum Nowohuckiego Centrum Kultury (2018), INTERDYSCYPLINARNI_PL_inAW, INTERDYSCYPLINARNI_kadra_WE ARE THE FUTURE zorganizowanej w ramach 6. Międzynarodowego Biennale Architektury Wnętrz w Małopolskim Ogrodzie Sztuki i Pawilonie Wyspiańskiego w Krakowie (2018); udział w zespole projektującym wystawę poświęconą twórczości architekta i dydaktyka Adolfa Szyszko-Bohusza (Muzeum ASP 2020, Muzeum Politechniki Krakowskiej 2022) oraz przestrzeń wystawy „WNĘTRZE=DESIGN as/of/in function” zorganizowaną w ramach 7. Międzynarodowego Biennale Architektury Wnętrz, na której Doktorantka przedstawiła w formie modelowej rezultaty prac badawczych. Były to realizacje dwóch instalacji: „Płótno wokół skweru” zaprezentowanej podczas Festiwalu „WIANKI 2022”, którego organizatorem było Krakowskie Biuro Festiwalowe (2022) i „CHMURA”, upublicznionej podczas wspólnej z prof. Beatą Gibałą-Kapecką, wystawy „PEREGRYNACJE. OKREŚLANIE PRZESTRZENI (WŁASNE)J”, w Fashion Start Up Gallery w Krakowie (2022); oprawę graficzną wydarzenia „SACRUM PROFANUM”, w Małopolskim Ogrodzie Sztuki i Cricotece (2018); projekty graficzne okładek i wydawnictwa monograficznego „Nowa Przestrzeń” (2016-2021).

DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ WYDZIAŁU ARCHITEKTURY WNĘTRZ ASP W KRAKOWIE

W ramach prac wykonanych na rzecz Wydziału Kaja Czajczyk wymienia współorganizowanie z wieloma jednostkami naukowymi, kolejnych edycji interdyscyplinarnych, studenckich warsztatów projektowo-badawczych „Nowa przestrzeń”, odbywających się od 2015 roku, udział w konferencji „Horyzonty równości. Przestrzenie inkluzji”, pełnienie funkcji sekretarza Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej przy naborze na studia niestacjonarne, promotorstwo prac licencjackich na studiach niestacjonarnych WAW i pełnioną od 2020 roku funkcję recenzenta. Jest Autorką dwóch monografii - „Etyczne przestrzenie publiczne” i „Alternatywne przestrzenie publiczne: Mateczny-Borek Fałęcki. Przyszłość dźwięku w mieście”, artykułu „Audiosfera przestrzeni zamieszkiwanej” opracowanego dla „inAW Journal – Multidisciplinary Academic Magazine” a także współautorką rozdziału

w monografii „Nowa przestrzeń. Sztuka kształtowania środowiska. (R)ewolucje i rekonfiguracje”.

Rozprawa doktorska

Strona formalna

Praca doktorska zatytułowana: „Nowe modele zamieszkiwania. Konfiguracje paraarchitektoniczne”, powstała pod kierunkiem prof. dr hab. Beaty Gibały-Kapeckiej na Wydziale Architektury Wnętrz Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie.

Dysertacja ma charakter eseju, który cechuje odpowiedni poziom artykułowania myśli, komunikatywny styl i właściwie dobrane słownictwo. Struktura jest poprawna i zachowuje odpowiednie proporcje treści.

W przyjętym przez Autorkę obszarze opracowania można wyodrębnić podział na dwie zasadnicze części. W pierwszej z nich Autorka zamieszcza Spis treści, Wprowadzenie, przedstawia założenia, określa cel pracy i bazując na literaturze tematu, w rozdziałach I – V, zbudowanych z podrozdziałów z nadanymi im tytułami, omawia kolejne zagadnienia problemowe (str. 18-110).

Część druga nazwana „Konfiguracje paraarchitektoniczne. Przestrzeń architektury wewnątrz w kontekście zamieszkiwania. Analiza projektów na podstawie wybranych autorskich realizacji (str. 111-211) zawiera opis i materiał ilustrujący dzieło przewodowe.

Dopełnienie treści rozprawy stanowią Spis ilustracji oraz Bibliografia, w której wyszczególniono:

- 45 tytułów pozycji zwartych i publikacji tematycznych oraz dwa raporty
- źródła internetowe z podaniem dat dostępu i pozyskania materiału ze stron www.

Zakończeniem dysertacji jest Podsumowanie, które zawiera refleksje pozwalające ocenić stan świadomości i postawę Doktorantki.

W opinii Promotorki [cyt.] „Przyjmując postawę uważnej, współodczuwającej projektantki Kaja Czajczyk, z charakterystyczną dla siebie estetyczną powściągliwością, w sposób zrównoważony i całościowy, projektuje symboliczne o dużym wyrazie artystycznym konfiguracje paraarchitektoniczne jako możliwe do zastosowania komponenty dla wybranych modeli zamieszkiwania. Modeli o statusie bycia formą filozofii i sztuki, w których doświadczenie wpisane jest sprzyjaniu rozwojowi odbiorcy”.

Konsekwentny tok narracji wraz z interesującą tkanką edytorsko-graficzną w postaci zamieszczonych obrazów cyfrowych, wykresów, szkiców koncepcyjnych, rzutów i wizualizacji, tworzą spójną merytorycznie i formalnie całość. Rozprawa została uformowana w czytelnym szyku redakcyjnym, opatrzona przypisami i wydana w formie publikacji zwartej, która liczy 229 stron.

Część I – rozważania teoretyczne

Wprowadzenie

Kaja Czajczyk we wstępie do pracy doktorskiej porusza istotne wątki problemowe dotyczące zmian w postrzeganiu formy i funkcji miejsca zamieszkania w kontekście złożonej i nieprzewidywalnej rzeczywistości XXI wieku, zarówno w życiu jednostki jak i społeczności – pandemia, wojna, zmiany klimatyczne.

Analizy i preferencje związane z przestrzenią zamieszkiwania, która ulega przekształceniom wynikającym z działalności człowieka epoki antropocenu, są rozpatrywane wielopłaszczyznowo. Autorka, w podobnym stopniu skupiona jest na fizyczności co na metafizyczności przestrzeni w rozumieniu funkcjonalności z jednej strony, z drugiej spojrzenia na przestrzeń jako środowiska tożsamości, relacji, symboli, znaczeń i emocji.

Takie podejście w połączeniu z przyjętą metodologią pracy i oparte na solidnej podstawie naukowej, w tym m.in.: filozofii Martina Heideggera, poglądach Juhaniego Pallasmy, George’a Pereca, Yi Fu Tuana, Agnieszki Kurkowskiej czy Andrzeja Marca, świadczy o refleksyjnym i pogłębionym podejściu do tematu, omawianego w kategoriach [cyt.] „architektury jako narracji znaczeniowej”.

Idea opracowania koncepcji paraarchitektonicznych i [cyt.] „multisensoryczne podejście w rozpatrywaniu procesu zamieszkiwania”, podyktowane myśleniem holistycznym i humanistycznym, zainspirowało Autorkę do podjęcia działań twórczych, w wyniku których powstały modele mentalne i intencjonalne oraz propozycja obiektów-enklaw mieszkalnych dla wybranych grup użytkowników.

Rozdział I - Założenia pracy doktorskiej, Przedmiot badań, Cel pracy, Metodologia pracy

Przyjęte w pracy doktorskiej założenia i postawiona teza, oparta na stwierdzeniu, [cyt.] „w epoce antropocenu*** zamieszkiwanie jest wieloaspektowym i wielozmysłowym doświadczaniem przestrzeni i miejsca oraz przedmiotów w nich się znajdujących”, stanowiły punkt wyjścia do przeprowadzenia wieloetapowego procesu badawczego, którego celem jest zaprezentowanie autorskiej koncepcji nowych modeli zamieszkiwania na tle i z uwzględnieniem dynamicznych przeobrażeń o charakterze globalnym.

Założenia pracy są zasadne i stanowią ważny czynnik badań ewolucji form zamieszkiwania i kształtowania przestrzeni w kontekście czasowym oraz bazę do rozważań i refleksji na temat potrzeb i oczekiwań człowieka co do przestrzeni w jakiej żyje, a która podlega nieustannej transformacji.

Myślą przewodnią, wyznaczającą kierunki badań jest „idea domu”, rozumiana nie tylko jako przestrzeń fizyczna i miejsce schronienia przystosowane przez człowieka pod względem konstrukcyjnym i pełniącym różnorakie funkcje użytkowe lecz także miejsce uświęcone kulturowo, sfera sacrum, które jest przestrzenią osvajania chaosu, enklawą spokoju i bezpieczeństwa oddziałującą na zmysły, emocje, uczucia, empatię i kondycję domowników.

Przyjęta metodologia odzwierciedla złożony z kilku etapów proces badawczy, na który składa się analiza wybranych projektów wnętrz mieszkalnych, wyniki ankiet przeprowadzonych online, bezpośrednie wywiady, literatura tematu, działania projektowo-artystyczne.

Nowe modele zamieszkiwania są wynikiem subiektywnego spojrzenia z różnych perspektyw, wzbogaconego o pierwiastek intuicyjny, co przy wsparciu kontekstowo-analitycznym ma silne podłoże badawcze, bo opiera się na doświadczeniach własnych oraz grup użytkowników a jednocześnie pozwala na skonfrontowanie teorii z praktyką i może mieć istotne znaczenie dla projektowania przestrzeni mieszkalnych.

Rozdział II - Identyfikacja pojęć | Zamieszkiwanie/dom/mieszkanie w ujęciu historycznym, Dom jako język znaczeń, Dom jako studium przypadków. Proces zamieszkiwania, Przestrzeń domu jako przestrzeń codzienności

W rozdziale drugim Autorka zbiera i wyjaśnia pojęcia dotyczące zamieszkiwania, domu, mieszkania i stwierdza, [cyt.] „Niewątpliwie słowo *dom* kryje w sobie wiele metafor. Jest zarówno budowlą architektoniczną, jak i językiem znaczeń”. Przemyślenia odśaniają wielowymiarowość tych pojęć zarówno od strony historycznej, kulturowej, socjologicznej jak i praktycznej. Odnosząc się do relacji pomiędzy człowiekiem a przestrzenią zamieszkiwania oraz wpływem otoczenia na doznania i doświadczenia jednostki, porusza kwestie transformacji przestrzeni mieszkalnej, emocjonalnego i symbolicznego znaczenia przestrzeni domu, podkreśla wpływ urbanizacji i suburbanizacji na styl i jakość życia, wymienia różnice pomiędzy „home” i „house”, traktuje o elastyczności i wielofunkcyjności przestrzeni, zróżnicowanych stylach zamieszkiwania kolejnych pokoleń czy mieszkańców miast i wsi, trendzie mikromieszkań, dzielenia i współdzielenia oraz codzienności przestrzeni. Uznając konieczność dostosowywania przestrzeni prywatnej i społecznej do wciąż nowych wyzwań a dom za integralną część życia człowieka, Autorka zauważa: „Dom” może być wszędzie tam, gdzie uświadomimy sobie tożsamość miejsca i poczucie bezpieczeństwa. [...] Cechą współczesnego zamieszkiwania z pewnością jest nasza mobilność, zmienność świata, globalizacji, jest pełne technologii i wyrazem naszej aktywności i doznań, jakie niesie interakcja człowieka z architekturą”.

Rozdział III – Antropocen – epoka człowieka, Modele zamieszkiwania, Świat VUCA, Globalne zmiany klimatyczne, Globalna pandemia, Podsumowanie

Treść rozdziału wypełniona jest opisem zmieniających się warunków zamieszkiwania w epoce ponowoczesnej, tendencjach i trendach w kształtowaniu przestrzeni zamieszkiwania, potrzebie elastyczności i personalizacji przestrzeni mieszkalnych, konieczności odnajdywania stanu równowagi pomiędzy rzeczywistością wirtualną a światem realnym, utracie intymności spowodowanej zwiększoną ekspozycją w mediach społecznościowych, nadmiernej konsumpcji i wpływem technologii na życie jednostki i zbiorowości.

Autorka podkreśla wpływ pandemii, która stała się katalizatorem wszelkich zmian, zweryfikowała myślenie o przestrzeni zamieszkiwania i wzmocniła więź z domem z jednej strony, z drugiej nawiązuje do trwającej wojny za polską granicą, która zdestabilizowała istniejący ład przestrzenny i przewartościowała utarte schematy myślowe, przesuwając priorytety w stronę zapewnienia bezpieczeństwa jako elementarnej zasady funkcjonowania.

Podejmując wiele wątków związanych z nieuniknionymi zagrożeniami, z którymi przyjdzie się zmierzyć społeczeństwom i które będą odczuwalne w niedalekiej przyszłości, odwołuje się do pojęcia świat VUCA, oznaczającego m.in.: intensywność zmian, niepewność, nieprzewidywalność i niestabilność. Idąc tym tropem porusza kwestie zmian klimatycznych postępujących

w konsekwencji działalności człowieka, które prowadzą do brzemiennego w skutkach, nie tylko dla planety wręcz istnienia ludzkości, naruszenia bilansu energetycznego. Biorąc pod uwagę fakt, że człowiek przekształca krajobraz i konsumuje zasoby naturalne w tempie uniemożliwiającym ich odtworzenie, zwraca uwagę na konieczność redefinicji relacji na linii człowiek – natura i proponuje radykalną zmianę w podejściu do wartości materialnych na korzyść tworzenia przestrzeni do życia i rozwoju człowieka w sposób zrównoważony.

Przemyslenia uwzględniają indywidualne preferencje w podejściu do projektowania przestrzeni wewnątrz, nowe modele funkcjonowania związane np. z co-livingiem czy nomadyzmem, wykorzystanie rozwiązań pozostających w zgodzie z naturą w myśl nature-based solutions, wedle koncepcji rezyliencji czy społecznych inicjatyw. Doktorantka nawiązuje także do idei Parlamentu Europejskiego z 2020 roku i koncepcji odbudowy Europy w ramach programu Nowego Europejskiego Bauhausu.

Rozdział IV – Metoda badawcza, Grupa badana, Ankiety mailowe

Ten rozdział rozprawy doktorskiej zawiera wyniki bezpośrednich rozmów i opis rezultatów ankiet przeprowadzonych drogą mailową. Respondentami byli użytkownicy portalu społecznościowego oraz inne osoby z wyższym wykształceniem w przedziale wieku 25-60 lat, reprezentanci pokolenia X i Y, mieszkańcy Krakowa. Ankietyzacja, była istotnym elementem procesu badawczego i służyła nie tylko pozyskaniu informacji lecz umożliwiła stworzenie swoistej bazy danych niezbędnej do sformułowania wniosków i ustalenia wytycznych do projektowania. Pytania zamieszczone w ankietach zostały pogrupowane i sformułowane w pięciu obszarach problemowych: MODEL ŻYCIA (ankieta I), CYKLICZNY MODEL ZAMIESZKIWANIA (ankieta II), NASTRÓJ I ATMOSFERA PRZESTRZENI ZAMIESZKIWANEJ (ankieta III), AUDIALNA PRZESTRZEŃ MIESZKALNA (ankieta IV), RELACJA LUDZI I RZECZY W PRZESTRZENI ZAMIESZKIWANEJ (ankieta V), PRZESTRZEŃ MEDIÓW SPOŁECZNYCH (ankieta VI). Poznanie jednostkowych postaw w oparciu o wypowiedzi bezpośrednie i opinie respondentów dało pogląd na zmianę w podejściu do przyjętych stereotypów w myśleniu o przestrzeni zamieszkiwania. Rezultaty wywiadów i ankiet zainspirowały do twórczych poszukiwań i umożliwiły przełożenie potrzeb i oczekiwań użytkowników na koncepcje projektowe i stworzenie modeli mentalnych i intencjonalnych. Dobrze zbalansowana metoda badawcza pozwoliła Doktorantce na zaprogramowanie toku dalszej pracy studyjnej w części projektowo-artystycznej.

Rozdział V – Przestrzenie kreacji, Idea dzieła projektowego, Założenia

Treść rozdziału V zawiera swoisty scenariusz do przeprowadzenia kolejnych etapów procesu badawczego, które posłużą do stworzenia koncepcji dla nowych modeli zamieszkiwania.

W pierwszym etapie, Autorka dokonuje analizy wybranych projektów wnętrz, zrealizowanych w okresie poprzedzającym wystąpienie pandemii (mieszkanie dla singla, pary, rodziny). W etapie drugim powstają modele mentalne. Są to zapisane cyfrowo wytwory wyobraźni stworzone z pojęć i asocjacji, zestawione w cykle grafik i adekwatnie do treści zatytułowane. Obrazy zapisane w technice 2D, symboliczne i nastrojowe o dużej sile przekazu, stanowią pomost pomiędzy wizją a intencją, ideą a formą, kompozycją na płaszczyźnie a świadomym dążeniem do uzyskania trójwymiarowych rozwiązań w celu stworzenia modeli intencjonalnych – wieloelementowej instalacji o walorach przestrzenno-artystycznych. Eksploracja tematu i poprowadzone konsekwentnie etapy procesu badawczo-twórczego składają się na doświadczanie przestrzeni, jej kształtowanie, opisywanie i wypełnianie, którego rozwiązaniem finalnym będą paraarchitektoniczne obiekty mogące pełnić funkcje domu, schronienia, azylu, oazy.

Część II – opis dzieła przewodowego

Analiza projektów na podstawie wybranych autorskich realizacji

- Projekt mieszkania dla singla

Przestrzeń została zaprojektowana z myślą o jednostce i jej unikalnych potrzebach, stąd decyzja o wyodrębnieniu w mieszkaniu dwupoziomowej strefy otwartej na parterze i prywatnej, intymnej na antresoli. Kaja Czajczyk, spełniając oczekiwania klienta komponuje spersonalizowane wnętrza, wypełnione płaszczyznami, bryłami, światłem, detalami. Zaproponowane rozwiązanie stylistyczno-estetyczne, zgodnie z przyjętymi założeniami projektowymi, ma sprzyjać samorealizacji, zapewnić komfort przebywania i równowagę emocjonalną użytkownika.

- Projekt wnętrza mieszkalnego w domu jednorodzinnym dla pary

W projekcie mieszkania, wydzielonego dla dwojga osób w domu jednorodzinnym, zostało uwzględnione rozróżnienie na przestrzenie uspołecznione (kuchnia, salon), współtworzące harmonię życia codziennego i przestrzenie prywatne, które pozwalają na „bycie samemu” a jednocześnie służą intymnym przeżyciom, odczuwaniu bliskości drugiej osoby i budowaniu relacji interpersonalnych. W zaproponowanym rozwiązaniu ukrytego aneksu kuchennego, choć nie jest to nowość, w racjonalny sposób została wykorzystana przestrzeń strefy prywatnej. Kompozycja wnętrza, zneutralizowana użyciem naturalnych materiałów, oddziaływaniem światła budującego nastrój i wykorzystaniem elementów zieleni, korzystnie wpływających na zmysły, pozwala na wygodne, intuicyjne poruszanie się i przebywanie w obrębie stref.

- Projekt wnętrza domu jednorodzinnego

Autorka koncentrowała się na takich założeniach projektowych domu dla rodziny, które uwzględniały wszystkie części wspólne i funkcje użytkowe przestrzeni, stąd rozwiązanie oparte na stworzeniu otwartej przestrzeni w centralnej części domu, miejsca wspólnej aktywności i emocjonalnych więzi. Tę zintegrowaną i ergonomiczną przestrzeń stanowi salon, który pełni jednocześnie funkcję miejsca spotkań, miejsca spożywania posiłków i miejsca wypoczynku. Zastosowanie przeszkleń pozwoliło wykorzystać naturalne doświetlenie a jednocześnie zintegrowało przestrzeń wewnętrzną z zewnętrzną. Wyrafinowana a zarazem oszczędna w wyrazie plastycznym kompozycja wnętrza została zogniskowana na uniwersalności bieli, która dobrze eksponuje detale, współpracuje z akcentami barwnymi i fakturami, optycznie i stylistycznie spaja przestrzeń wnętrza w harmonijną całość.

Wnioski płynące z analizy rozwiązań projektowych zastosowanych w realizacjach sprzed pandemii zostały uwzględnione w kolejnych etapach procesu badawczego a dotyczą one m.in.:

braku przestrzeni do pracy w domu, z góry narzuconych funkcji, które nie przewidują ewentualnych zmian, ważności przestrzeni wspólnych ograniczających możliwości przearanżowania wnętrza, zwrot w projektowaniu w stronę przestrzeni elastycznych.

Modele mentalne

Modele mentalne to nie tylko zobrazowanie przemyśleń i plastyczna interpretacja pojęcia „dom”, to przede wszystkim odzwierciedlenie sposobu myślenia Doktorantki. Kaja Czajczyk. poruszając się pomiędzy dyscyplinami, z pozycji projektantki wewnątrz sięga po warsztat grafika, aby stworzyć unikalny cykl monochromatycznych obrazów cyfrowych, którym nadaje charakterystyczne i wymowne tytuły dla określenia istotnych cech zamieszkiwania.

- „Bańka powietrzna” – idea „bańki powietrznej” podkreśla potrzebę zachowania przestrzeni osobistej, która ma kluczowe znaczenie dla samopoczucia i komfortu psychicznego jednostki, szczególnie w sytuacjach utraty prywatności, ograniczenia i współdzielenia przestrzeni, spowodowanych zmieniającymi się okolicznościami.
- „Pochłaniacz dźwięku miasta” – idea kokonu/muszli odnosi się do przestrzeni, która zbierając dźwięki z otoczenia izoluje od bodźców zewnętrznych z jednej strony, z drugiej tworzy wewnętrzny mikroświat, miejsce medytacji, relaksu, wyciszenia, eksterioryzacji, tożsamości.
- „Niewidzialni w przestrzeni miasta” – idea „bycia niewidzialnym” w przestrzeni publicznej zdaje się wyrażać pragnienie jednostki do izolowania się od zgiełku miasta i obecności innych ludzi a zarazem jest przejawem naturalnej reakcji człowieka na bodźce zewnętrzne.
- „Audiosfera przestrzeni zamieszkiwanej” – idea odnosi się do przestrzeni domu, poszerzonej poza jego fizyczne granice. Ta ciekawa koncepcja dowodzi, że nie tylko, elementy wizualne ale także dźwiękowe definiują i kształtują nasze doświadczenie sytuując je w określonej czasoprzestrzeni.
- „Gęstość audiosfery” – idea dotyczy akustyki, gęstości zabudowy oraz różnorodności środowiska miejskiego, które tworząc audiosferę wpływają na jakość życia mieszkańców, ich emocje, kondycję i preferencje przy wyborze miejsca zamieszkania.
- „Przestrzeń elastyczna” – idea przestrzeni elastycznej skupia się na adaptacyjności fizycznej, jej płynności i wielofunkcyjności. Doświadczenie przestrzeni w rozumieniu dynamicznie zmieniającego się środowiska sprzyja konfigurowaniu nowych, bardziej przyjaznych struktur przestrzennych, dostosowanych do zmieniających się potrzeb i warunków życiowych.
- „Sieć powiązań audialnych” – to idea rozumienia otoczenia poprzez dźwięki, które nie tylko wypełniają przestrzeń lecz także ją definiują w aspekcie kultury miejsca. Sieć powiązań audialnych wpływa na odczucia i sposób postrzegania danego obszaru i stanowi uzupełnienie innych bodźców zmysłowych, tworząc kompleksową audiosferę otoczenia.
- „Zrównoważona przestrzeń mieszkalna” – idea wydaje się być efektem integracji wielu czynników, które pozwalają na stworzenie przestrzeni przyjaznej, funkcjonalnej i zrównoważonej pod względem ekologicznym, społecznym i estetycznym, z uwzględnieniem zarówno komfortu psychofizycznego i doznań estetycznych użytkowników w miejscach zamieszkania jak i kontekstu środowiskowego. Teoria Heideggera, do której odniesiono się w pracy, dowodzi, że budowle stają się przestrzeniami zamieszkiwanymi dopiero w momencie, kiedy stają się użyteczne dla ludzi.
- „Przestrzeń trwała” – idea trwałej przestrzeni odzwierciedla spojrzenie na stałość przestrzeni w kontekście zmieniających się warunków, szczególnie tych wynikających z okresu pandemii. Podział przestrzeni trwałej na trzy kategorie: formalną, funkcjonalną i percepcyjną i jej analiza zarówno w kontekście kulturowym jak i indywidualnym stanowią punkt wyjścia do lepszego rozumienia wpływu przestrzeni na ludzkie zachowania i doznania, przemyślenia dotyczące struktury przestrzeni mieszkalnej i zachowania się w niej.
- „Przestrzeń nieoswojona” – idea przestrzeni nieoswojonej odnosi się do tych obszarów, które nie zostały „ożywione” przez ludzkie interakcje, relacje społeczne czy symboliczne znaczenia. Jest to przestrzeń pusta, nieużywana, nieprzekształcona przez człowieka na „miejsce”.

Jest przeciwieństwem przestrzeni oswojonej. Współczesny świat, z powodu wzmożonej urbanizacji, zmian środowiskowych oraz szybkiego tempa przekształceń przestrzennych kreuje obszary, które mogą być postrzegane jako nieoswojone i wzbudzać poczucie zagubienia, niepewności, braku bezpieczeństwa.

Modele intencjonalne

Modele mentalne, zaprezentowane w formie obrazów cyfrowych, wizualizujące myślenie o przestrzeni wokół człowieka i dla człowieka stanowiły impuls do stworzenia narracji przestrzennej, złożonej z form budowanych światłem, barwą, przedmiotami codziennego użytku, które tworzą charakter oraz klimat wnętrza a oddziałując na zmysły uwrażliwiają na odczuwanie architektury i zostały nazwane modelami intencjonalnymi.

- Model I | Miejsca codzienności – Minimum living space of the future (instalacja zaprezentowana podczas INTERDYSCYPLINARNI_PL INAW THE FUTURE IS NOW Wydział Architektury Wnętrz_PL w Małopolskim Ogrodzie Sztuki podczas 6. Międzynarodowego Biennale Architektury Wnętrz (2020) i w tym samym roku w Teatrze im. J. Słowackiego w Krakowie).

Przedstawiona koncepcja jest wyrazem nowatorskiego podejścia do kwestii zamieszkiwania i przestrzeni domowej, przy założeniu, uzyskania minimalistycznej przestrzeni i wykorzystania konkretnych przedmiotów codziennego użytku, oddziałujących swą symboliką na zmysły. Dążąc do stworzenia przestrzeni elastycznej, opartej na relacjach pomiędzy ludźmi, przedmiotami i funkcjami, Autorka uwzględnia różnorodne odniesienia, jak np. cykl dobowy człowieka czy sfery sacrum i profanum, które zostały zinterpretowane jako elementy definiujące wnętrze i wzmacniające wielowątkowe doświadczenie przestrzeni.

Idea została urzeczywistniona w formie instalacji artystycznej z zastosowaniem liniowego światła LED, które tworząc iluzję przestrzeni jednocześnie ją definiuje jako interaktywną sferę doznań, zarówno z perspektywy architektonicznej jak i filozoficznej.

- Model II | Miejsce schronienia – Chmura (instalacja zaprezentowana w Fashion Start Up Gallery przy Wydziale Architektury Wnętrz ASP w Krakowie w 2022 roku).

Koncepcja odnosi się do przestrzeni, w której można doświadczyć pewnej izolacji od świata zewnętrznego. Do aranżacji przestrzeni została wykorzystana trójwymiarowa forma, nieregularnym kształtem przypominająca chmurę. Obiekt wykonany z białej tkaniny i podwieszony na stalowych linkach poruszał się pod wpływem ruchu powietrza, będąc zarazem ekranem do projekcji jak też strukturą osobistej przestrzeni, tej fizycznej i mentalnej, która poszerza możliwości kreatywno-interpretacyjne. Chmura stanowi swoiste ogniwo pomiędzy przestrzenią elastyczną a potrzebą posiadania schronienia, miejsca odreagowania, wyciszenia i zatrzymania się. To zarówno twórcza jak i praktyczna interpretacja przestrzeni, która niesie ładunek symboliczny i posiada estetyczną wartość.

- Model III | Przestrzeń wspólna – Wykadrowana przestrzeń domu (instalacja zaprezentowana podczas wydarzenia „Przestrzenie miasta” w Krakowie-Bronowicach, osiedle „Mieszkaj w mieście” w 2023 roku)

Koncepcja skupia się na idei domu jako symbolicznego i emocjonalnego centrum życia człowieka. Tym, co sprawia, że dom jest miejscem unikalnym są współmieszkańcy, przedmioty, zapachy, atmosfera. Model przestrzenny oparty na ideach Pallasmy został stworzony jako materialna instalacja posiadająca archetypową formę domu w postaci ścian i dachu o wyraźnych cechach sakralnych, w którym znaczącą rolę odgrywa, kojarzone z ciepłem, światło, zarówno to fizyczne jak i duchowe.

Wartości przynależne przestrzeni zamieszkiwania na pierwszym miejscu plasują bezpieczeństwo a także uniwersalne, przekraczające kulturowe granice, takie postrzeganie i odczuwanie przestrzeni domu, które ogniskuje ludzi, zwierzęta, rzeczy, obiekty, otoczenie i środowisko.

Nowe modele zamieszkiwania

Autorka opiera koncepcje na założeniach, które koncentrują się na kształtowaniu przestrzeni odpowiadających potrzebom i wymaganiom wybranych grup użytkowników zarówno pod kątem fizycznym, psychicznym, materialnym i emocjonalnym. Zwraca uwagę na zmiany w podejściu do przestrzeni zamieszkiwanej, które wynikają z globalnych tendencji i osobistych preferencji.

Zauważa zanikające funkcje i reorientację wzorców zamieszkiwania oraz ich złożoności w kontekście zmieniającej się rzeczywistości społeczno-kulturowej. Podkreśla potrzebę identyfikacji z przestrzenią, którą zamieszkujemy, wzbogacając standardy funkcjonalności, bezpieczeństwa i komfortu miejsca przebywania. Oferuje dogłębną refleksję nad ewolucją przestrzeni domu, wskazując na konieczność dostosowania przestrzeni do nowych modeli życia i wyzwań współczesnego świata przy jednoczesnym poszanowaniu tradycyjnych wartości.

Zdaniem Autorki [cyt.] - „Nowe modele są ucieleśnieniem idei będących odzwierciedleniem materialnych form przestrzennych, które wynikają z potrzeb i wrażliwości człowieka. Te idee wiążą się z potrzebą bycia sam na sam z własnymi emocjami (enklawa dla singla [1]), potrzebą bliskości i regeneracji (enklawa dla pary [1+1]) oraz miejsca spotkań, wspólnotowości (enklawa dla rodziny [2+2])”.

- Enklawa dla singla – kluczowe aspekty uwzględnione w projekcie modelu zadedykowanego jednostce: koncepcja wewnętrznego kokonu, personalizacja i indywidualność, prywatność i intymność, emocjonalny magazyn, miejsca medytacji i relaksu, harmonia z otoczeniem.

- Enklawa dla pary – kluczowe aspekty uwzględnione w projekcie modelu zadedykowanego dla dwóch osób: współzamieszkiwanie i współdzielenie, przestrzeń wspólna i prywatna, wymiar intymności i wyjątkowości.

- Enklawa dla rodziny – kluczowe aspekty uwzględnione w projekcie modelu zadedykowanego rodzinie: zintegrowana przestrzeń centralna, miejsca aktywności i relaksu, przestrzeń wspólna i prywatna, elementy symboliczne, rola okna i otwarcie na naturę, zapotrzebowanie na przestrzeń rzeczywistą, harmonijne współistnienie, przestrzeń budowania emocjonalnych więzi.

Świadomie przeprowadzony proces badawczy odnoszący się do ewolucji przestrzeni zamieszkiwania oraz stworzonych na tej podstawie oryginalnych propozycji enklaw, wskazuje szczególną troskę Autorki o refleksyjne, wnikliwe i wielopłaszczyznowe podejście do tematu. Zastosowanie różnych poziomów analizy (emocjonalnego, funkcjonalnego i symbolicznego) daje pogląd na interdyscyplinarność i ponadczasowość omawianych zagadnień.

Subtelne i wrażliwe dozowanie środków wyrazu plastycznego dla zmaksymalizowania efektu przestrzenno-wizualnego i powściągliwość stylistyczno-formalna poszczególnych kompozycji, odzwierciedlają twórczy potencjał Autorki i zdają się być charakterystyczne dla dialogu, który prowadzi z przestrzenią.

Etapy przechodzenia od klasycznych rozwiązań projektowych do nowatorskich konfiguracji paraarchitektonicznych i stworzenie nowych modeli zamieszkiwania o wysokich walorach artystycznych, potwierdzają posiadaną przez Doktorantkę wiedzę teoretyczną oraz umiejętności poprowadzenia pracy koncepcyjno-projektowej w celu osiągnięcia oryginalnego rozwiązania problemu badawczego.

Konkluzja

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska pt.: „Nowe modele zamieszkiwania. Konfiguracje paraarchitektoniczne”, stanowi spójną merytorycznie i formalnie całość. Konsekwentnie przeprowadzony proces studyjno-badawczy był interdyscyplinarnym poligonem doświadczalnym wspomaganym wykorzystaniem dostępnych narzędzi, metod i technologii, w tym zastosowaniem odmiennych środków wyrazu plastycznego, na potrzeby zaprojektowania niekonwencjonalnych rozwiązań koncepcyjno-modelowych „...jako możliwych do zastosowania komponentów dla wybranych modeli zamieszkiwania”.

Autorka weryfikuje przyjęte wcześniej założenia, świadoma kontekstów – ekstremalne wydarzenia historii najnowszej, ogólnoświatowe kryzysy w tym humanitarne oraz nieodwracalne zmiany klimatyczne spowodowane działalnością człowieka, przez co wypowiedź w części teoretycznej wraz ze stworzonym dziełem, zestawem obiektów – symboli lub swoistych znaków czasu, nabiera wymowy szczególnej, o dużym ciężarze gatunkowym.

Istota oryginalności koncepcji polega na intelektualno-twórczej interpretacji zagadnienia opartej na kreatywności, innowacyjności i adaptowaniu eksperymentu wyobraźni do praktyki projektowo-artystycznej.

Opracowane modele enklaw dla singla [1], pary [1+1], rodziny [2+2], stanowią wartościową propozycję ideowo-estetyczną umocowaną danymi empirycznymi z zakresu filozofii, socjologii, psychologii, architektury i architektury wnętrz.

Bazę dla zaistnienia idei i eksploracji tematu stanowiła praktyka w zawodzie architekta wnętrz oraz aktywna postawa twórcza, charakteryzująca się bacznym obserwowaniem i żywym reagowaniem na zjawiska i procesy występujące we współczesnym świecie, dostrzeganiem potrzeb człowieka i kształtowaniem jego przestrzenno - mentalnego środowiska.

W poszanowaniu wymagań proceduralnych, mogę stwierdzić, że praca doktorska mgr Kai Czajczyk spełnia wymogi art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (z późn. zmianami).

Zgodnie z zapisami Regulaminu przeprowadzania przewodów doktorskich w ASP im. Jana Matejki w Krakowie (§ 21 ust. 1) proponuję wyróżnienie rozprawy doktorskiej i wnioskuję o dalsze procedowanie.

Z pełnym przekonaniem rekomenduję wysokiej Radzie ds. Stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie osobę pani mgr Kai Czajczyk jako kandydatki do uzyskania stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Wrocław, 30.11. 2023

Urszula Smaza-Gralak